

*Студенти Закарпатського відділення
Навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ*

Кузьма Анастасія Віталіївна, Кузьма Вікторія Віталіївна

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ У КОНТЕКСТІ ПРАВА НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ЖИТЛА

Конституція України встановила гарантії реалізації та захисту прав і свобод громадян та організацій. Конституційні норми, які закріплюють ці права і інтереси, виступають основою для деталізації їх у галузевому законодавстві, регулювання усіх аспектів їх дії, і для визначення юридичних гарантій реалізації, а також для встановлення процесуального порядку захисту суб'єктивних майнових і особистих немайнових (цивільних) прав, охоронюваних законом інтересів і свобод, у тому числі засобами цивільного права.

М.С. Малейн вважає, що **правовий захист** – це система юридичних норм, які спрямовані на запобігання правопорушенню та ліквідацію його наслідків [1]. С.С. Алексєєв додержується думки, що **правовий захист** – це державно-примусова діяльність, спрямована на поновлення порушеного права, забезпечення виконання юридичного обов'язку [2].

Розглядаючи поняття захисту цивільних прав не можна обійти питання про співвідношення понять цивільно-правового захисту і цивільно-правової охорони. В українській цивілістиці спостерігається тенденція до визнання правової охорони більш широким поняттям, порівняно з правовим захистом. Так, З.В. Ромовська в своїх дослідженнях не визнає тотожності категорій правового захисту та правової охорони, але вказує на їх взаємозумовленість. На її думку, правова охорона включає в себе систему різних юридичних заходів з метою застереження можливих порушень суб'єктивного права, а суть же правового захисту полягає в тому, що він є реалізацією обраного правозастосовчим органом заходу державного примусу [4, с.37].

Н.С. Устименко розглядає охорону права як сукупність засобів, що забезпечують як розвиток цивільних правовідносин у їх непорушеному стані, так і поновлення порушених чи оспорюваних прав та інтересів. Вона пише: "Охорона особистих благ полягає в тому, що крім норм-заборон вона містить у собі превенцію. Захист прав здійснюється в тих випадках, коли право вже порушено, і проявляється в системі заходів, спрямованих на зупинення правопорушення й усунення його наслідків. І.О. Дзера вважає, що правова охорона цивільних прав у широкому значенні охоплює весь комплекс засобів (правових, економічних, організаційно-управлінських тощо), спрямованих на забезпечення реалізації проголошених чи закріплених правовими нормами (правовстановлювального, регулятивного чи заборонного характеру) суб'єктивних прав у їх нормальному (позитивному) розвитку, а також засобів

реагування на випадок порушення цих прав, передбачених правовими нормами (захисного характеру) і спрямованих на відновлення порушених прав та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин [3, с. 7].

Ми поділяємо таку позицію, а тому у своєму дослідженні розглядаємо цивільно-правовий захист суб'єктивних цивільних прав на особисте життя як складову цивільно-правової охорони.

Правовий захист здійснюється різними способами. Стаття 16 ЦК України визначає такі **способи захисту**:

- 1) визнання права;
- 2) відновлення становища, яке існувало до порушення прав;
- 3) визнання правочину недійсним;
- 4) зміна правовідношення;
- 5) припинення правовідношення;
- 6) відшкодування моральної шкоди;
- 7) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- 8) примусове виконання обов'язку в натурі;
- 9) припинення дії, яка порушує право;
- 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Даний перелік не є виключним, адже як вказується в ст. 16 ЦК України, суд може захистити цивільне право або інтерес й іншим способом, що встановлений договором або законом.

Таким чином, незважаючи на те, що особа, суб'єктивне право якої порушено, може сама вибрати конкретний спосіб його захисту (в межах визначених законом), сам цей вибір зумовлюється зазначеними вище обставинами.

Способи захисту, визначені в ст. 16 ЦК України неоднорідні за своєю юридичною природою, що також суттєво впливає на можливості їх реалізації. У юридичній літературі зустрічається поділ їх на способи захисту і заходи відповідальності, які різняться між собою підставами застосування, соціальним призначенням, функціями, які вони виконують, принципами реалізації і деякими іншими моментами [4; 5, с. 95-101].

Також, зазначимо, що недоторканність житла або іншого володіння особи можна розглядати у таких аспектах: по-перше, як конституційне право людини, яке передбачене у ст. 30 Конституції України; по-друге, як суб'єктивне право людини, що належить конкретним суб'єктам та виражає їх реальні можливості; по-третє, як одну з гарантій інших прав, зокрема, права на недоторканність особистого життя; по-четверте, як правовий інститут, що об'єднує норми різних галузей права, які регулюють та захищають право на недоторканність житла або іншого володіння особи. При цьому суб'єктивне право на недоторканність житла або іншого володіння особи має загальний характер (тобто, належить як громадянам України, так і іноземцям і особам без громадянства, які

перебувають на території України), є неподільним (однаковою мірою належить кожній людині, яка проживає у житлі), виступає проявом особистої свободи та є гарантією недоторканності особистого життя.

Право на недоторканність житла особи не можна ототожнювати з правом на житло, оскільки право на житло є соціальним правом людини та однією з гарантій забезпечення її достатнього рівня життя, а право на недоторканність житла – це особистісне право людини та одна з гарантій забезпечення недоторканності особистого життя. Нормативною формою реалізації права на житло є норми цивільного та житлового права, які регулюють майнові відносини, що складаються з приводу права власності на житло, а також порядок надання та користування житловими приміщеннями, а формою реалізації права на недоторканність житла є не лише норми законодавства України, зокрема, конституційного, кримінального та кримінально-процесуального права, а й звичаї, традиції українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Галянтич М. К.* Теоретико-правові засади реалізації житлових прав громадян в умовах ринкових перетворень – К.: КВІЦ, 2006. – 512 с.
2. *Алексеев С.С.* Общая теория права: В 2-х т. – М.: Юрид. лит., 1981. – Т.1. – 360 с.
3. *Дзера І.О.* Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2001. – 18 с.
4. *Ромовська З.В.* Українське цивільне право. Спадкове право: підручн. – К.: Правова єдність, 2009. - С.37.
5. *Конституционное право на жилище / Г. И. Давиденко и др.* - К.: Политиздат Украины, 1988.
6. *Личман Л. Г.* Поняття та зміст права на житло // Часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські записки». - 2005. -№4.-С. 95-101.